

I keď v chápaní masovej kultúry kladie dôraz na formálnu, kvantitatívnu stránku (prejavuje sa to aj v jej definícii masovej kultúry) snaží sa vysvetliť jej historické korene vzniku a ako technicko-ekonomické a spoločenské podmienky vplývajú na vznik a rozvoj prostriedkov masovej komunikácie. Na úkor práve tohto historického zahĺbenia bola autorka nútená obmedziť sa vo svojej štúdií len na hlavné javy masovej kultúry a vylúčiť z nej niektoré oblasti súčasnej kultúry, ako je šport, zábavné hry, ľudová umelecká tvorivosť a iné. Nehľadiac na toto zúženie, tematický obsah knihy je dosť široký a zahrňuje problematiku masovej kultúry jednoliatu v súčasnosti ešte spornú. Na druhej strane jej definícia masovej kultúry umožňuje zahrnúť do tohto pojmu rozličné formy masovej kultúry v rozličných spoločenských zariadeniach, čo je jej veľkým kladom.

Veľmi cenná je u autorky nielen obhajoba masovej kultúry, ale aj historický prehľad jej kritiky. Tento prehľad by si zasluhoval širšie monografické spracovanie, podobne ako aj úlohy masovej kultúry. Rovnako by si vyžadovala dôkladnejšie rozpracovanie aj posledná kapitola knihy, ktorá načrtáva prehľad úloh masovej kultúry v Poľsku. Autorka podáva len nárys

tejto problematiky, ktorá si v budúcnosti (keď bude nazhromaždený dostatočný materiál vo výskumných prácach) nevyhnutne vyžiada rozšírenie a nové hľadiská. V tejto kapitole zvlášť cenné je autorkino tvrdenie, že i v podmienkach socialistického zriadenia, čo sa týka rozvoja a úloh masovej kultúry, nie je všetko jednoduché a hotové. Treba riešiť mnohé otázky, ktoré sa týkajú nielen oznamovaného programu prostriedkami masovej komunikácie, ale je nutné určiť aj správne proporcie medzi formami oznamovaného obsahu a požiadavkami konzumentov s rozličnou kultúrnou úrovňou a vzdelaním. Kultúrna politika socialistického štátu v značnej miere poskytuje poslucháčom slobodný výber kultúrneho programu, ale súčasne stojí pred úlohou regulovať tento výber v žiadúcom smere základných ideologických a výchovných tendencií.

Úlohy, pred ktorými stojí masová kultúra, nemôžu byť ani u nás nikomu lahostajné. Z toho dôvodu by sa žiadalo preložiť túto veľmi podnetnú a aktuálnu knihu aj do slovenčiny. Poslúžilo by to nielen pracovníkom v oblasti kultúry a osvetu, ale aj rozvoju sociológie masovej kultúry u nás.

Oliver Bakoš

KONFRONTÁCIA FENOMENOLÓGIE A MARXIZMU

Pomerne útlá kniha francúzskeho marxistického filozofa J. T. Desantiho¹ je kritickým rozborom Husserlovej fenomenológie. Fenomenológia, ako jeden zo smerov súčasnej buržoáznej filozofie, nadobudla zvlášť veľký vplyv v súčasnom subjektívnom idealizme hlavne po druhej svetovej vojne; filozofická produkcia inšpirovaná fenomenológiou (napr. existencializmus) je mimoriadne veľká.

Autor vychádza z toho, že marxistická

filozofia dokázala už svoju pravdivosť v praktickej činnosti ľudí, v praxi vybudovania socializmu. Aj tak je však potrebné ukázať na poli teórie, že praktické úspechy dosiahnuté vďaka marxistickej teórii nie sú náhodné, ale nevyhnutné, že vyplývajú zo základných princípov marxistickej filozofie, jej vedeckého poňatia sveta.

Správnosť alebo nesprávnosť určitého filozofického smeru je daná hlavne jeho základnými princípmi. Preto boj marxistickej filozofie proti fenomenológii sa musí začínať predovšetkým dôkazom nesprávnosti jej základného postupu, dôkazom, že tento základný postup fenomenológie ne-

¹ Jean-T. Desanti, *Phénoménologie et praxis*, Editions Sociales, Paris 1963, strán 149.

vedie k ničomu (str. 13), pretože správne riešenie problémov, ktoré fenomenológia nastoľuje, je možné len za pomoci elementu, ktorý je transcendentálnemu systému fenomenológie vonkajší a ktorým je prax.

Základné princípy fenomenológie sú sformované v Husserlovom diele *Karteziánske meditácie* (1931). Vyvrátiť niektorý filozofický smer znamená vyvrátiť predovšetkým jeho základné princípy, a preto Desanti vzhľadom na rozsah práce nerozoberá celé Husserlovo filozofické dielo, ale kriticky rozoberá princípy jeho transcendentálneho filozofického systému, ako sú načrtnuté v *Karteziánskych meditáciách*.

V úvode autor zdôvodňuje tému a načrtáva plán výkladu Husserlovej fenomenológie. Hegel vyriešil otázku platnosti filozofie vedomia iba zdanlivo, lebo aj po ňom mali jednotlivé „osobnosti ľudskej drámy“ (vedomie, existencia, pojem) tendenciu žiť samostatne, každá pre seba. „Vedomie“ rozpracoval Husserl, „existenciu“ Kierkegaard, zatiaľ čo „pojem“ zostal pomerne „chudobným príbuzným“, zaoberal sa ním Hamelin.

Autor si v úvode ako hlavnú úlohu vytýčuje ukázať neúspech pokusu fenomenológie vytvoriť „transcendentálne vedomie“. Je to podľa neho základná úloha kritiky fenomenológie.

Husserlov projekt transcendentálnej fenomenológie Desanti kriticky rozoberá v štyroch kapitolách. V prvej kapitole sa zaoberá „transcendentálnym“ hľadiskom Husserlovej fenomenológie. Husserl vychádza z toho Descarta, ktorý vo svojich *Meditationes de prima philosophia* chce výlučne vlastnými silami odhaliť prvotnú pravdu, a nie z Descarta, tak ako sa javí v *Princípoch*. Husserl chce vytvoriť „prísne vedeckú filozofiu“, takú, ktorá je sama osebe schopná zabezpečiť svoj vlastný základ. Z toho vyplýva jeho „svet v zátvorkách“ a „filozofia bez predpokladov“.

Autor kriticky rozoberá Husserlov „ab-

solútny počiatok“ a konfrontuje Heglov a Husserlov názor na funkciu filozofie, ďalej rozoberá ťažkosti, ktoré vyplývajú zo špekulatívnosti transcendentálnej fenomenológie.

V ďalších troch kapitolách rozoberá samotné Husserlove *Meditácie*, pričom sa najdlhšie zaoberá štvrtou a piatou kapitolou, ktoré sú podľa neho základné. Fenomenológia sa nemôže nijako vymaniť zo zajatia solipsizmu, pretože samotné jej východisko „cogito ergo sum“ ako „základná pravda“ jej to nedovoľuje. Priamo na teréne fenomenológie Desanti ukazuje, že základný postup tejto filozofie nemôže odstrániť solipsizmus, pretože ináč by sa fenomenológia musela zriecť svojich základných téz (str. 93—97, *V akom zmysle sa solipsizmus neprekonal*). Autor ďalej poukazuje na mnoho ďalších vnútorných ťažkostí fenomenológie, ktorá musí byť prekonaná filozofiou praxe.

Fenomenológia si nárokuje byť filozofiou, ktorá nie je založená na nijakom predsudku, na nijakom predbežnom princípe, nárokuje si byť analýzou podstaty takej činnosti vedomia, ako je súd, úsudok atď. Práve preto ako aj pre jej vplyv na súčasnú buržoáznú filozofiu je kritický rozbor vnútornej stavby fenomenológie potrebný. Pri takomto kritickom rozbere Desanti zároveň ukazuje plodnosť marxistickej filozofie ako filozofie vychádzajúcej z praxe. Takto zdanlivo abstraktné dielo získava príťažlivosť nielen pre filozofov-špecialistov, ale aj pre širší okruh záujemcov o súčasný ideologický boj.

Knižka obsahuje krátku biografickú poznámku o Husserlovi a zároveň slovníček filozofických pojmov, ktorými fenomenológia operuje, čo umožňuje pochopiť prácu aj širšiemu okruhu čitateľov. Vcelku je práca zdarnou konfrontáciou základného hľadiska marxizmu a fenomenológie.

Michal Krajčovič